

**РАБОТА СЪС СТУДЕНТИ ВЪРХУ АНАЛИЗ НА ЛИРИЧЕСКА ТВОРБА В
ДЕТСКАТА ГРАДИНА И НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ**

Маргарита Тодорова Терзиева

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас

**WORK WITH STUDENTS ON ANALYSIS OF LYRICAL WORK IN KINDERGARTEN
AND PRIMARY SCHOOL**

Margarita Todorova Terzieva

University „Prof. Dr. Assen Zlatarov“, Burgas

Abstract: The article analyzes the work of a university lecturer with bachelor and master degree students of pedagogical specialties – on the perception of a lyrical work in preschool and primary school age. The emphasis is on the usefulness of developing comprehensive plan-concepts of pedagogical situations and lessons. The choice of adequate methods and techniques is commented. Teaching through examples, analyzing the use of style and linguistic expressive means and activating their use are applied. It is necessary to conclude that there is a need for a closer connection between the teaching of children literature and the teaching methodology of Bulgarian language and literature. It is recommended that didactic games and exercises in kindergarten, as well as test batteries in elementary school, are a natural extension of the language-literature approach to the particular literature work.

Keywords: *lyrical work, kindergarten, primary school*

В лекциите по Методика на обучението по български език и литература в детската градина и началното училище има отделена по една тема за работа върху възприемане на лирическа творба в съответната възраст. Класическата структура на този тип лекция включва: определение на жанра, коментар на видовете лирически творби, които битуват в христоматиите или читанките; запознаване с методите и похватите за работа с тях; привеждане на конкретни примери. През последните години, с оглед спецификата на образователния процес, както и в резултат на все по-ниското ниво на обучаваните студенти, са налага цялостно разработване на план-конспекти в рамките на самата лекция, като работата продължава и по време на семинарните упражнения. Ще демонстрираме способ, прилаган при бакалаври и магистри широк профил на специалността ПНУП в Университет „Проф; д-р Асен Златаров“ – Бургас, където се постига: обучение чрез примери, осмисляне употребата на стилно-езикови изрази средства, активизиране на употребата им.

В родината*Петя Дубарова**Приказка чудна ме носи,
пее край мене светът,
тичам с крачетата боси,
птички над мене летят.**Блеснал е Слънчо във радост.**Рой златокрили пчели
пълнят гората със младост.**Всичко във песен звъни.**Колко си скъпа, родино!**Ти си най-светлия рай!**В тебе живея щастливо,
в теб съм щастлива безкрай! [1]*

Тема: В родината

Четвърта възрастова група

Цел: Естетическо възприемане на лирическа творба

Задачи:

- Въвеждане елементи на идейно-естетически анализ;
- Възпитаване на любов към родината.

Таблица 1. Ход на ситуацията

Метод/ Похват	Изложение
Дидактично упражнение – ГПР	У: Нека да играем играта „Промени думата“. Дава пример: разказвач – разказвачка... Да продължим: музикант, художник, артист, писател, поет...
Биографичен	Знаете ли имената на български поетеси? Една от най-младите е нашата съгражданка Петя Дубарова. Тя е писала и разкази. Днес ще се запознаем с едно нейно произведение, което се нарича „В родината“ [1]. Тя го е написала, докато е била ученичка.
Определяне на жанр	У: Какво е това, което чухте – приказка, разказ, стихотворение? По какво познахте?
Проблемни въпроси	Какво чувство изпитахте, докато го слушахте? – ведро, усещане за спокойствие и красота. Това се дължи и на думичките, които малката поетеса е подбрала, за да го създаде. Защо стихотворението е озаглавено така? – в него се разказва за щастливото детство в родината, в родния край
Откриване и обяснение на непознати думи	Има ли дума, която не знаете, не сте чували? – златокрили – пчелите сякаш са със златни крила
ДИ „Сложни думи“	У: Тази дума се е получила, като са били използвани две. Да видим дали и вие можете да съчинявате такива думи: пчели, които носят мед – медоносни; пчелички с тъмни глави – тъмноглави; птица, която яде пчели – пчелояд.
Откриване на изразни средства	Добре се справихте. Сега нека се разделим на групи, за да открием други интересни думи, използвани от поетесата:
Откриване на рими	Първа група – открийте думите-сестрички: Приказка чудна ме носи, пее край мене светът, тичам с крачетата боси, птички над мене летят. У: Благодарение на вас вече знаем, че стихотворението наистина е написано в рими.
Откриване на умалителни съществителни имена и преобразуване на съществителни имена в умалителни	Втора група – открийте дали има умалителна, нежна дума: Блеснал е Слънчо във радост. Рой златокрили пчели пълнят гората със младост. Всичко във песен звъни. У: Хайде да превърнем и други думи в мили, гальовни – пчела, гора, песен... У: Тези думи допринасят за доброто ни настроение.
Откриване на повторения и форми на думи Съставяне на словосъчетания	Трета група – открийте думи, които се повтарят: Колко си скъпа, родино! Ти си най-светлия рай! В тебе живея щастливо, в теб съм щастлива безкрай! У: Освен малката думичка „в“, „тебе“ и „теб“, се срещат „щастливо“ и „щастлива“ – те са форми на думата „щастлив“. Нека да ги използваме и сами да съставим изрази: народ, родина, детство, хора

У: Сега вече разбираме защо Петя Дубарова нарича родината „рай“. Рай е мястото, където сме сбъднали мечтите си. България е нашата родина, тя е нашият земен рай. Нека да изпеем най-хубавата песен за обичта си към родината.

Рисуване по асоциации в къта за занимания.

Урок по литература във втори клас

Цел: Естетическо възприемане на лирическа творба

Задачи:

- Откриване на стилно-езикови изразни средства;
- Развитие на детското словотворчество

Таблица 2. Ход на урока

Метод/ Похват	Изложение
Биографичен	Месец април е месец, в който се е родило най-слънчевото бургаско момиче – поетесата Петя Дубарова. Тя си отива от този свят твърде млада – само на 17 години, но оставя прекрасна поезия. Днес ще се запознаем с нейното стихотворение „В родината“ [1] /изразителен прочит на учителя/. Хареса ли ви? Стихотворението е написано, когато Петя Дубарова е била ученичка, също като вас, но от него личи, че тя притежава голям талант.
Откриване на стилно-езикови изразни средства	Прочетете самостоятелно стихотворението и открийте думи и изрази, които според вас създават поетична атмосфера. Какви думи открихте? Чрез подборно четене от страна на учениците се открояват: <ul style="list-style-type: none"> • умалителни имена – изразяват гальовност, нежност; • сложни думи – златокрили; • повторения – внушават усещането за светлина и щастие.
Тълкуване на израз	У: Как разбирате израза „Приказка чудна ме носи“? – живея в действителност, която напомня на приказка; да живееш в родината е източник на щастие
Долавяне на настроение, емоционално съпреживяване	У: Отговорете самостоятелно на въпроса: Какво виждате, чувате и чувствате? Затворете очи. Нека за миг си представим как изглежда родината през очите на детето. Отворете очи. Опишете я. Какви думи и изрази използвахте? – художествени
Откриване на правописни грешки и допустимостта им в поетичен текст; откриване на рими	У: Прочетете стихотворението. Има ли в съдържанието му нарушение на правописните правила? – във радост, със младост, във песен. Да, ние знаем кога се пише в и кога – във, кога с и кога – със. В поезията обаче това правило не се спазва толкова строго в името на римуването. Кой ще посочи думите рими в първи куплет? А във втория? В третия...
Изразителен прочит, продиктуван от формирана личностна позиция	У: Ако споделяте любовта на малката поетеса към родината, прочетете стихотворението така, че да проличи вашето отношение.
Самостоятелна работа върху тестова батерия	Работен лист 1. Стихотворението „В родината“ е: а/ хумористично; б/ лирично; в/ пейзажно. Подчертайте верния отговор. 2. Посочете изразните средства според написаните на реда думи: - крачетата, Слънчо – - пее, песен – 3. Групирайте словосъчетанията: пее светът, златокрили пчели, птички летят, приказка чудна прил. име + същ. име същ. име + глагол ----- ----- 4. Групирайте думите: Брой звукове = брой букви Брой звукове – по-голям от брой букви Думи: летят, пълнят, светлия, щастливо 5. Стихотворението внушава: а/ любов към родината; б/ обич към народните приказки; в/ любов към българската природа. Подчертайте неточния отговор.

Поставяне на домашна работа – заучаване на стихотворението наизуст.

В бакалавърската програма тези план-конспекти се анализират и изучават в различни семестри, а в магистърската – в рамките на една академична дисциплина. Прилагането на този способ очерта следните предимства, които са от полза за подготовката на бъдещите детски и начални учители:

- Разкрива се необходимостта от аналитичен подход към лирическите творби, който обхваща разкриването на основното чувство, остензивното определение на жанра и назоваването по достъпен за възрастта начин стилно-езикови изрази средства.
- Дидактичните игри и упражнения в детската градина, както и тестовата батерия в началното училище, трябва да са естествено продължение на езиково-литературния подход към конкретната творба.

Запознавайки се задълбочено с детската литература, съставителите на читанки и христоматии, както и педагозите, трябва да формират у себе си висок естетически критерий при подбора на лирическа творба, да не допускат тенденциозни и слабохудожествени произведения, да залагат на христоматийно известни стихотворения, но и да познават най-актуалните и най-добрите книги с лирика за деца, обнародвани през последните десетилетия.

References:

1. Dubarova, P. Lyastovitsa. S., Otechestvo, 1987, s. 35